

44811

-25

→ KNJIŽNICA →
Turistovskega kluba „SKALA“ v Ljubljani
Štev. 302

Izprehodi po Koroški Sloveniji.

Spisal

dr. Josip C. Oblak.

V Ljubljani 1920.

Založil „Tourist Office“ v Ljubljani.

Tisk „Učiteljske tiskarne“ v Ljubljani.

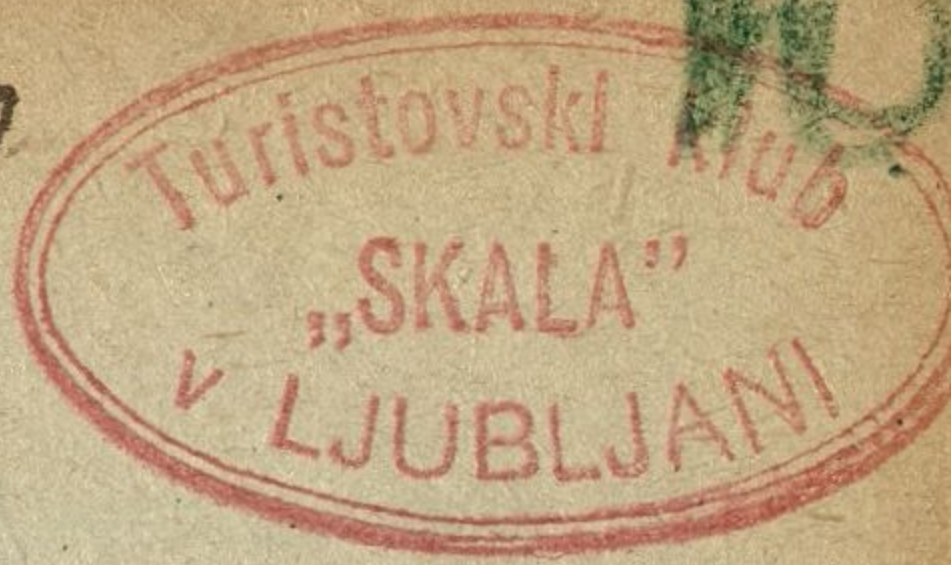
Kazalo.

o o

	Stran
Po slovenskem Rožu	3
Naša Podjuna	23
Dodatek. Koroško narečje, narodni značaj in poezija	35

Gruppa Zorka

Izprehodi po Koroški Sloveniji.

Spisal

dr. Josip C. Oblak.

V Ljubljani 1920.

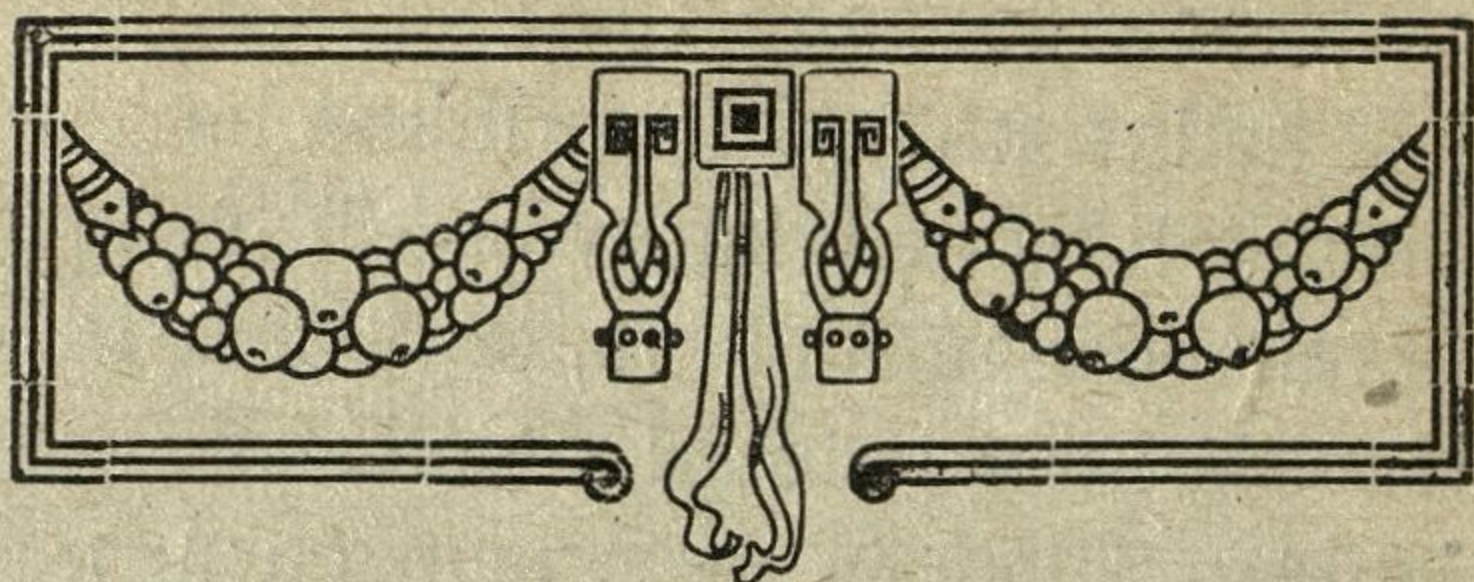
Založil „Tourist Office“ v Ljubljani.

Tisk „Učiteljske tiskarne“ v Ljubljani.

44811

03002A504

PO SLOVENSKEM ROŽU.

(Slike s proge in okolice.)

Tam zadaj za veličastno vzkipevajočo stavbo ostro v obzorje zarisanih Karavank, za tisto mogočno falango raznolikih gorskih vrhov in grebenov, ki zapirajo obzorje na severni meji kranjske dežele, se širi široka dolina okoli bregov riavodene Drave. Tako ljubko in tako sanjavo se razprostira pod nogami razritih karavanskih oriakov, katerih vsak ima svojo markantno obliko, svojo krepko individualnost kakor jo kaže edino še tirolski Dolomiti. Kakor zelena preproga leži tu pod sivimi stenami in vrhovi. — ljubko obrobliena na zgornjem severnem koncu od prijaznega, porastlega sredogorja, ki jo loči od enega najslavnejših in najlepših jezer na svetu.

Rožna dolina! Tako se nam kažeš, kadar stojimo in strmimo na kateremkoli izmed karavanskih vrhov od mogočnega Stola tia do veličastne Jene, in kdor te je zrl z Golice v tvojem jutranjem in večernem čaru, ne zabi te nikdar. Nekaj neizmerno milega leži v tej nežni pokrajini, ki se razgrinja k nogam kraljice Karavank — v tem najlepšem delu celega Roža, ki sega skoro gori do Beliaka, in doli do podnožja sivega Obiria. Središče harmonične divno zaokrožene slike Rožne doline tvori ta bolj ravnici nego dolini podobni del gornjega Roža s svojimi belečimi se seli in bleščečimi se stolpi cerkvic na obeh straneh v mogočnih ovinkih vijočega se širokega srebrnega traka veličastne Drave ... Nekaj veselega leži v pokrajinskem značaju celega gornjega Roža, čigar lepoto povečuje na eni strani tista lepa terasa, v katero je vkovan svetlo zeleni smaragd Blaškega jezera izredne miline v očigled krasni aristokratski podobi najlepše Karavanke — rdečkaste Jene, na drugi strani pa za onim sredogorjem skrivnostnega Vrbskega je-

zera temno oko. mirno čuječe med idiličnimi griči . . . Slika najpopolnejše lepote. kateri ni para in kateri nima pridejati ničesar noben umetnik — prirodni prizor. ki ti ga ne more pričarati pred tvoje oči noben slikar na svetu! Ta del gornjega Roža pa je tudi glavni kras cele Koroške dežele razun onega gorskega kota okoli Velikega Kleka. ki edino na Koroškem tekmuje do svoji lepoti. dasi v drugem žanru. s to krajino . . . Prsi se nam da širijo in veselia nam igra srce. kadar te zremo doli s Karavank. pri zavesti. da si še. da si zopet naš. da si še naša, zopet naša, najlepša in naidražja posest. — ti naš prekrasni slovenski Rož!

Lepo zackrožena celota je ves izkjučno slovenski Rož, segajoč od Beljaka, oziroma Skočidola ob Dravi, doli do soteske. v katero segajo zadnji odrastki Obirjevi. iz katere stopa Drava zopet v širšo dolino. sprejemši v svoje naročje bistro svojo sestrico Belo, da hitita združeni v Podjunsko dolino — v spodnji Korotan in njeга prijazno sredogorie okoli Velikovca in Pliberka.

Ni pravzaprav meje med spodnjim in gornjim Rožem, vendar ju ljudstvo strogo loči: pa tudi pokrajinski značaj je različen. Dočim je gorenji Rož simbol radosti, ima na sebi spodnji Rož nekaj otožnega, zlasti pa v onem delu od Boroveli doli pa do Mohlič, kjer se vije Drava med nizkimi bregovi, poraščenimi z divjo, neprodirno hosto v malo obliudeni dolini, v katero kuka tu in tam skozi grozovite grabe hudournikov in razdrpane drče divje-krasna, samotna gorska skupina Košute s svojim izrezlani, ostro nazobčanim hrbtom, zaključuje pa jo krasni, veličastni Obir, ki straži naš Rož na skrajnem spodnjem koncu, pozdravljajoč na drugo stran že naše Podjunce... Tudi spodnji Rož ima svoje skrite naravne krasote, prekaša ga pa po mojem mnenju Gorenji s svojo ljubkostjo in pestrostjo -- predvsem pa ta sveža, zelena odprta pokrajina pod višavami Golice in njenih sosedov, nežna kot deviški cvet lilij in bujno krasna, kakor roža -- Rožna dolina! Po lepoti soditi, bi mislil, da prihaja res tvoje ime od rože, v resnici bi jo radi

svojie krasote zaslužila. Nemci so io menda res primeriali z lepoto rožnega cveta. ko so prestavliali slovensko ime Rož v »Rosental«. Toda prvi naselniki, poljedelci Slovenci, so našli tod pusto hosto, grmičevie — (neki strokovniak vsaj izvaia ime Rož od staroslov. »roždje«), — ki so ie iztrebili Slovenci. — od tod krajevna imena Trebnie (trebljenje), Kopenie, Rovte (od nemškega »roden« — kakor se še sedai nahaja v spodnem delu Spodniega Roža: — oni so to dolino šele izpremenili res — v rožno lepo.

Dne 1. oktobra 1906 ie stekla prvič železnica, otvariaioč slavni Rož širnemu prometu, kateremu ie bil do tedai malodane povsem odtegnien. Rož ie bil pač slaven po svetu, toda kdo ga ie poznal do tedai v detailu, v vseh niegovih skritih in očitih lepotah? Podgorie, Sveče, Podsinjivas, Št. Ilj, Bistrica, Svetna vas, Št. Jakob itd. so bile več ali mani španske vasi celemu turističnemu svetu, posebno pa še nam Slovencem, ki smo v prvi vrsti poklicani proslaviti to našo najlepšo posest pred svetom.

Ravno Slovencem je bil Rož dosihmal najbolj neznan, kakor sploh cela koroška Slovenija. Žalostno, toda resnično! To ozemlje rešiti za vsako ceno je bila in je še naša deviza. Pri tej rešilni akciji naj je bila naša pomočnica nova železnica. Nemško valovje je grozilo, da pluskne čez oziroma skozi Karavanke na Kranjsko v našo Gorenjsko...

Taka je bila perspektiva v našo bodočnost ob otvoritvi karavanske železnice. — vesela za domoliubne, žalostna za narodne lenuhe.

Toda miči namen ni, razmotrivati politiko, nego sprovesti potnika od Celovca ob znameniti tej progi, tja do onega žrela v Podrožci, ki je zvezalo tistega leta koroško Slovenijo s Kranjsko. Seznaniti hočem občinstvo s to progo ter pokazati, da je celo železniška vožnja sama na sebi prekrasen »izlet«.

V duhu vidim in slišim na novih celovških peronih klicati jugoslovanskega vratarja imena slovenskih postaj v Rožu, češ, da odide vsak hip hlapec čez tisto ljubko gričevje, na katerem počiva slavno Žihpolje —. v

Rož . . . Smuknemo v železniški kupe in komaj se dobro zavemo, da se peljemo, imamo že za seboi zadnje hiše celovškega mesta in Št. Ruperta, ki je Celovcu to, kar je Ljubljaničanom Šiška, a smo tudi že na prvi jugoslovanski postaji Vetrinie (Viktring), ki je bližja Celovcu nego Št. Vid ali Laverca Ljubljani. Zidovte razkošnega vetriniskega samostana zre resno in mogočno v okolico: obdaja ga divni park, segajoč do obrastlega brega, ki pomaka že svojo nogo v Vrbsko jezero. Okoli njega pa se beli prijazno selo, rojstni kraj slavnega Slovenca Tomaža Košata, ki je zapel na nemškem jeziku toliko lepih slovenskih narodnih pesmi in raznesel njih slavo po celem svetu...

Od Vetrinje se vleče v osojniško sredogorje vzdolž kotlasta dolinica, v kateri se zrcali v tihem zatišju sedem jezer, med njimi največje Hotiško jezero. Skozi to mično dolino vodi lepa cesta tja do Škofič in Logevasi — vzporedno z dolžino vrbskega jezera. Osojniška dolina sedmerih jezer! Prelepa kolesarska partija, vse premalo znana širši javnosti.

Bele hišice, raztresene po vetrinskem in celovškem polju, beže pred našimi očmi, zeleni travniki plešejo okoli nas v velikih kolobarjih. — Ali lukamatija jame huiše pihati in počasneje voziti. Vzpenjati se je začel po zmerni strmini, da doseže najnižje široko gorsko sedlo (usedo) v dolgem sredogorju takozvane Osoinice, katera loči Rož od celovške ravnine. Le-to sredogorje, kratko »hure« (gore) imenovano se vleče ob južnem bregu Vrbskega jezera, po celi njegovi dolžini, pa tja doli do Podiunske doline — po svoji dolžini kolosalni gorski hrbet kakor velikanska dolga kača.

Razgled iz železniškega kupela pridobiva na mičnosti in razsežnosti. Kar se zablisne k nam gori skrajni vzhodni del Vrbskega jezera izpod zelenega gričevja, ki ga opasuje na obeh straneh...

Skoro pa nam mine ta mikavni razgled: kaiti hlaon je prišel v položno grapo, po kateri piha z zadnjimi močmi na sedlo ali bolje na gorsko osojniško planoto v goriomenenem gorovju, ki je imenuje Nemeč

»Satnitz« okoli Žihpolja. Le kratek čas traia ta vožnja brez razgleda. — mahoma pa se zasvetli. in pred nami se širijo pestri pašniki in polja, ljubko obroblieni s košatimi gozdovi... Na Žihpolju smo. Doli na žihopoljsko štacijo zre s čisto neznatne višine slavna romarska cerkev z raztresenimi hišami v bujnem zelenju. To je tisti Celovčanom toli priljubljeni in od njih toli opevani kraj Maria Rain. Ime prihaja do Scheinigu — od »Seigbichl«, ki se je popolnoma pozabilo. Imamo tudi drugo Žihpolje severno od Vrbskega jezera.

Oko in srce nam veže prelepi pogled, ki se nam je nenadoma odprl na imponozantno postavo Vel. Ojstrca (Obiria), na divje razrito Košuto, na značilni masiv Grlovca, straže boroveliske: le — tema odzdravlja na drugi strani slavna, raztegnjena Žingarica, v sredi med obema pa je zarezana dolina potoka, prihajajočega izpod slavnega Liubelia. Tudi del Spodnjega Roža se nam odpre in tuintam zablisne v produ kos srebrnega pasu veličastne Drave. Očarujoč pa je prvi pogled, ki se ti odpre iz že-

ležniškega kupeja, ko zavije železnica na breg tik nad Dravo pod Humperkom, raz kateri se nam pokaže skoro cel Rož v vsej svoji krasoti. Posebno mično ti leže kakor na zeleni preprogi znane Borovlie pod Grlovcem. — Prav tako te iznenadi ta razgled, kakor oni na celovško ravnino, na mesto celovško in jezero vrbsko, ako prihajaš z vlakom od nasprotne strani, to je iz Roža čez žihpolisko planoto na sever. Ne vem, kateremu bi dal prednost. Vsekakor moram reči, da se že iz železniškega kupeja vidi na tem predelu toliko raznovrstne pokrajinske lepote, da je že vožnja sama na sebi velekrasen planski izlet ne glede na tehnične zanimivosti niene zgradbe.

Pod Humperškim gradom, ki krasi vrhu brega nad Dravo ter pregleda ves Rož, kot njegov značilen znak in čuvaj, se prepelimo čez široko Dravo po železnem, impozantnem mostu na drugi breg. — V Rožu smo. — na prvi štaciji spodnierožanski. Svetna vas, turistovska štacija za goro Žingarico, odkoder se odcepi stranska proga v Borovlie.

Prost nam je razgled po vsem Rožu doli do odrastkov gorostasnega zidu Velikega Oistrca in gori proti Gorenjemu Rožu, v čegar ozadiju stoji, kakor velika kulisa častiti otec staroslovanski, sivi Dobrač, na videz čisto osamljen ter pozdravlja iz neodrešene slovenske Koroške iznad Beliaka. Vseokoli pa nas pozdravljajo vsi znameniti vrhovi, med vsemi pa najlepši, naimpozantnejši — preleka Jepa, ki se ogleduje v enem naimilejših, naisvitlejših jezer koroških ... Lemogočni Stol: sivi poglavar Karavank, skriva svojo glavo za gozdnatim predgojem.

In pred našimi očmi se jamejo vrstiti v nestri dolini vse te bele, svetle koroške vasi od Svetne vas dalje — čarobna slika ene najlepših jugoslovanskih pokrajin!

Potoki in hudourniki, izhajajoč iz Karavank so zarezali od Svetne vasi gori deloma globoke jarke, ki so premosteni, — deloma pa so nanesli stožčaste naplavine, vsled tega so nastali v Gorenjem Rožu sitni klanci, katere tisočkrat prekolne sleherni ko-

lesar. Pa tudi ta pozabi vzpričo kra-
sne pokrajine vse klanške težave.

Onstran železniškega tira poma-
knjena bliže k podnožju gozdnate
Žingarice se svetlika vas Kaplja. —
Komaj se je jel vlak dobro premika-
ti iz Svetne vasi, že švignemo skozi
drugo vasico Št. Janž, že prav pod
bregom Žingarice, kateremu se tudi
približa železniški tir. Čez par minut
pa zopet drdramo mimo Podsinie va-
si, katero so Nemci tako lepo krstili
»Hundsdorf« (prav tako okusno, ka-
kor Sinjo vas »Scweinsbichl« ali Si-
njo ali Svinško planino v »Saualpe«),
dočim se z nasprotnega brega (»v
hurah« »v gorah«) zasvetlika vsak
hip kaka svetla cerkvica z belimi
seli sredi buinega zelenja, med vse-
mi naimičnejša Bilča ves (Bilčovs).
Nad celo pokrajino pa ponosno kra-
liuie gori na bregu nad dravskim
mostom sivi humperški grad (Hoh-
lenburg, prav Höhlenburg; ime nam-
reč prihaja od kotlin, ki se nahajajo
v bregu).

Vozečim se ob bregu, se nam po-
gled nekoliko omeji, toda ljubkost
bližnje okolice nam tako prevzame

oko in srce. da daliave niti ne išče-
mo in skoro ne čutimo sprevodniko-
vega glasu: »Bistrica v Rožu«. Goto-
vo najznamenitnejši krai ob železni-
ški progi. ne le z ozirom na industri-
ialne naprave. nego tudi raz turi-
stovsko stališče. Odtod vozi skozi
veleromantični Medii dol glavna pot
na Stol. Še ni dolgo od tega, kar se
je otvorila na Mačenski planini pod
Stolom in iglastim Mačenskim vr-
hom lepa. velika turistovska kočica
(bivša Klagenfurter Hütte) sedaj
Rožanska kočica. Slov. plan. društvo
je tod že v onih težkih časih zasta-
vilo svoje moči ter zaznamovalo pot
gori znameniti mali cerkvici, ki gle-
da izza zelenega drevia na neviso-
kem bregu doli na vas in v strugo
Bistrice. Bistriška grapa se tik pred
vasjo zoži v ozko sotesko. globoko
zarezano v skalovje. Od te cerkvice.
katere zidovje kaže vse polno lu-
keni od francoskih krogeli iz leta
1809, vodi naprej lepo izpeljana za-
znamovana pot nekoliko časa nad
robom doline bistriškega potoka. po-
tem pa zavije na desno po bregu
proti slavnim Svečam. komaj pol

ure oddaljenim od Bistrice. — Sveče so lepa farna vas pod bregom, roistni kraj Einspielerjev; nimaio danes še postaiice, čemur se ie čuditi. — a io izvestno dobe. Od tu vodi pot na Kočno in čez sedlo Kočno na Kranjsko. Kakor iz Bistrice, dospe se tudi odtoč do broda čez Dravo na nasprotni breg v vasico Bilčovas ali Mošenice in naprej skozi dobenski gozd v Osojnici ali v »gorah« na Hodiško jezero, ki se samotno zrcali v sredogorski pokrajini. Od Hodiš ni več daleč v Ribnico ob Vrbskem jezeru. Tia čez »hure« pač vleče vsakega priiatelia narave in zmernih gorskih tur. Planinec io seveda mahne gori v Karavanke na Kočno ali Belščico.

Posebno priporočati pa ie tistim turistom, ki gledaio najraíše gore od spodai, a vendar liubio lepo naravo, da nastopiio lepo gozdno zaznamovano pot skozi samotno, deloma tudi neporastlo pokrajino od Bistrice do prihodnje postaiie Podgorie.

Ta pot ie predvsem imenitna bližniica: kaiti cesta od Sveč, oziro-

ma Bistrice v Podgorie se vije v klancih. dočim vodi ta pot večinoma po ravnem. mimo edinega malega zaselia Stuke. V idilični samoti vodi ta pot večinoma po gozdu. kjer prekorači razrito strugo Male Suhe. končno pa privede na pestre, prave planjske pašnike. tik pred prijazno vasico Podgorie. ki se zasveti onstran brega Velike Suhe. To je ona slavna božja pot. — znana Nemcem pod »Maria Elend.« Grapo Velike Suhe premaga železnica po precej imponantnem viaduktu. ki pa se ji moramo umakniti s pašnikov na cesto.

Železniška proga teče vzporedno z našo opisano potjo: tudi z nje se nam odpre krasen pogled na divje razriti Koziak in na ne manj imponantno Vrtačo. Čez grapo Male Suhe. ki tvori mejo med Gorenjim in Spodnjim Rožem, je zgrajen lep viadukt. Samotna je pokrajina med Svečami in Podgoriem. a ta samota le povečuje romantiko cele okolice. nad katero se vzpenjajo veličastne stene karavanske. Otec Dobrač. ki nas je ves čas od Svetne vasi pa do

Bistrice pozdravljal, mogočno zapirajoč ozadje Gorenjskega Roža, se je pomaknil nekako sramežljivo na stran. — v ospredje pa stopi v dalji lepo položna Osojščica (tudi Gorliška planina. Gerlitzenalpe), kateri pere noge Osojsko jezero, njej pa odzdravlja veličastna Jeka, ki mogočno dominira nad celim Gorenjim Rožem in beliaško ter baško okolico.

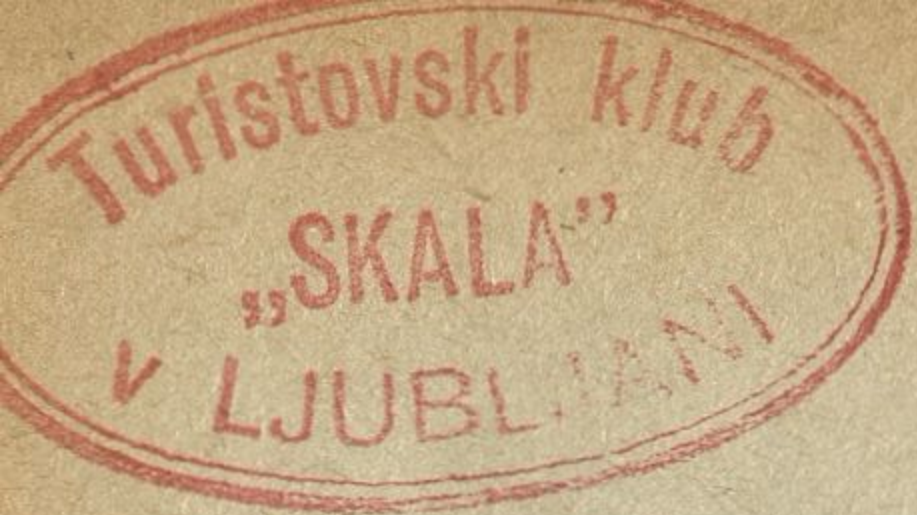
V veselem milienju Gorenjega Roža smo! Vesel pa ni samo pokrajinski milie, veselo je tudi slovensko narodno življenje. Približujemo se slovenski narodni trdnjavi Št. Jakobu v Rožu.

A Podgorie ni le znamenita božja pot, nego je tudi lepa stacija za turiste, ki hočejo za izpremembro čez Suho (vzhono zasedo goliškega grebena) na Golico ali v Jesenice, ali za one, ki hodijo radi po lepih livadah mimo Leš v Št. Jakob. Št. Jakob namreč ne leži ob železniški progi, nego nekako v centru cele, razširjene pokrajine. Svet ob iztoku potoka Bistrice v ravnino, oziroma dravsko dolino je silno razrit. V glavno stru-

go bistriškega potoka sega več stranskih grap. pred vsemi radiški graben, ki je tudi premosten. Viadukt čez grapo bistriškega potoka pa je znamenitost prve vrste. Razrita bregova veže 52 m visoki železni most, počivajoč na gorostasnih kamenitih stebrih. Z markirane poti, ki se snide pred Lešami z ono, ki vodi iz Št. Jakoba čez Kladije na Golico, je pogled na most čudovit. Most je sicer drugega žanra, kakor borovniški, ki je dosti daljši, toda s svojo veličastnostjo se lahko meri z borovniškim na Kranjskem. Spominja me na most čez Trisano na Vorarlberškem.

Onstran brega pod zelenimi tratami se skrivajo med sadnim drevjem prijazne Leše, kjer leži Janežičev dom s svojim daleč naokoli znanim krasnim sadnim vrtom. Odtod pa ni več daleč niti v Področco, niti v Št. Jakob.

Pustimo za sedaj Področico na strani, srce nas žene iz Leš zopet doli z brega v drugo manišo grapo, ob katere izlivu v lepo dravsko dolino je posejana ljubka čedna vasica.

Oko se nam ustavi v veselem milieju Gorenjega Roža in naš pogled se neče ločiti od one ponosne narodne trdnjave, ki nas je vedno navdajala z ponosom in zanosom v najbridkejših urah našega narodnega trpljenja. — Št. Jakoba v Gornjem Rožu! Pozdravljen mi!

Krasna je tod cela pokrajina, nad katero kraljujeta Golica in Jepa s svojimi sosedi. Bujni travniki in rodovitna polja se širijo tja do Drave, ki se drži bregov skrajno vzhodnega tistega prijaznega sredogorja, v katerem je posejanih toliko vasic, izmed katerih je naisvetlejša Št. Ili Nad Sv. Iliem v sredi gričevite pokrajine med zahodnim koncem Vrbskega jezera in Rožem se vzdiguje daleč naokoli vidni Jerperški vrh s cerkvico Sv. Katarine. Odtod vodi zaznamovana bližniica od Vrbe skozi zavedno Logovas nad Vrbskim jezerom v Št. Jakob; — ogne se namreč Rožeku, skozi katerega vodi cesta v velikem ovinku na dravski most.

Pa vrnimo se k železniški progi! Nedaleč od Št. Jakoba se snidemo z

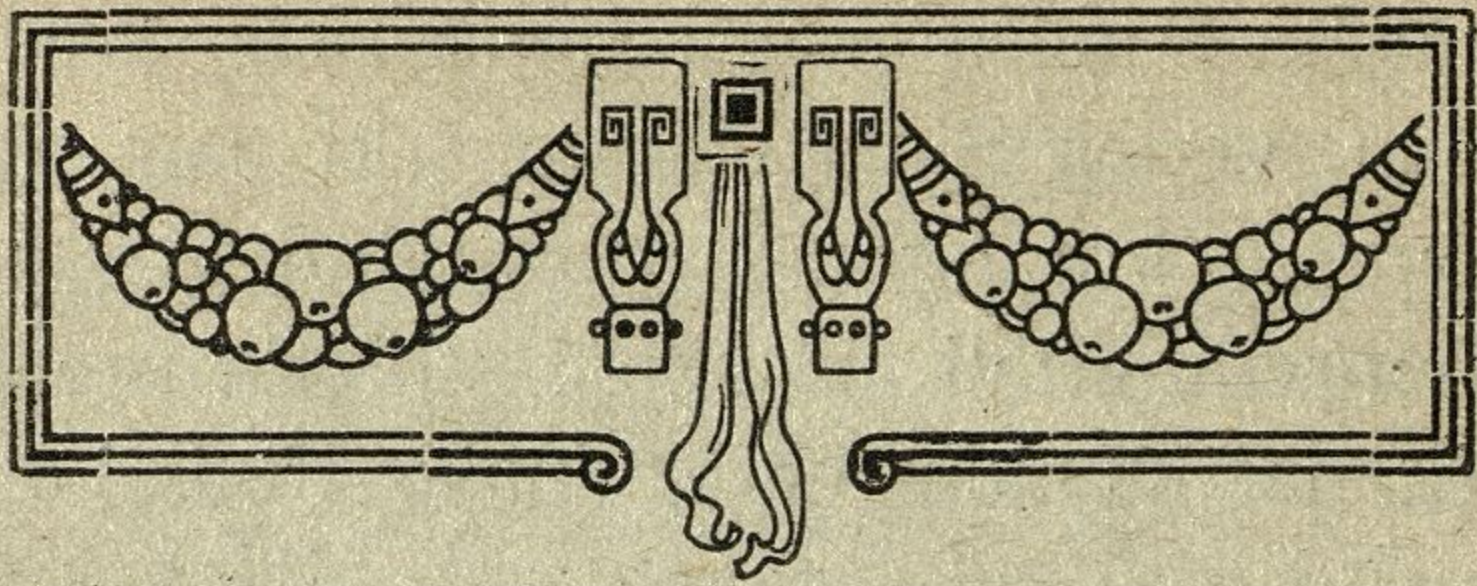
novo progo, ki drži ob Beliaka čez že večkrat imenovano teraso blaško. potem se da zabeliemo popolnoma v okrilje gora v vedno boli zožujočo se dolino Bistrice. — v Področco. Razgled se omeji, gorska romantika stopi v ospredje. Krasni kolodvor na nasipu, nasutem z materialom, ki so ga vzeli z karavanskega predora, je glavno torišče turistov, katere vabi tod najbližja pot na vrh Golice, Rožco in čez njo na Kranjsko, na Babo, Jeko i. dr.

Od postaje Področčice odpiha hlapon po visokih nasipih, nekoliko časa po vedno boli ozki in romantični dolini, a skoro se pokaže onstran mostu čez Gračenico, ki pridrvi po stranski grapi izpod divje Plevevnice in Jepe v Področco. — črno žrelo, ki nas požre in nam za dobrih 10 minut vzame vsak razgled — Karavanski predor! Ko se zopet razsvetli, nas že pozdravlja naša lepa Kranjska dežela in skoro smo že tudi v naših gorenjskih Jesenicah. —

Trudno nam je postalo oko ob tej krasoti, polno nam je srce, oinamljena nam je duša... Preveč za enkrat.

kakor da nismo kos sprejeti toliko
lepote v svojo dušo ... Zrli smo nai-
lepši kos naše jugoslovanske domo-
vine, biser Koroške — naš prekrasni
slovenski Rož!

NAŠA PODJUNA.

Koroška Slovenija — kolikor nam je priznane po St. Germainskem miru kot plebiscitne cone. a pod našo upravo. ki jo smatram že kot nesporno slovensko ozemlje — je razdeljena v dva velika dela. Ta dva dela tvorita vsak zase precej lepo zaokroženi. ne le geografski nego tudi gospodarski in administrativni celoti zase.

To sta **slovenski Rož.** h kateremu je priklopljen tudi južni del Vrbskega jezera z Osojnico — in pa — **naša Podjuna.** h kateri je vzeti na južni strani dolino Bele (Železno kanlo) ter njo obdajajoče gorovje. na zahodni strani pa ravnino Pokrško-Grabštainsko. Na severni strani straži Podjuno mogočni raztegnjeni gorski hrbet s svojimi odrastki. v katerega seže v ostrem kotu naša

najsevernejša meja: to je tista krasna, vedra Sinia planina, ki nam je čuvala kot naravni obrambni izez in nebremagljivi zid skozi stoletja pred raznarodanjem ne-le našo Podiuno, nego tudi celo takozvano Celovško kotlino. Sinia planina, ta straža podiunska, je in bo ostala. — in naj pripade Celovec z okolico nam, ali ne — najsevernejša točka naše Jugoslovanske države morda stoletja in stoletja ...

Jedro in srce tega drugega dela Koroške Slovenije pa je prelepa Podiunska dolina s svojimi širokimi polji, katera obrobljajo na severu zmerni in položno se dvigajoči holmi. — odrastki Sinije planine, ki pošilja svoje gozdnate predstraže na eno stran proti Krki in Dravi, na drugi pa proti dolini Labudski. Na jugu jo zapirajo stene starodavne pravlične Pece, pod katerimi spi vojska kralja Matiaža. Kot nekak mežnik na južnem robu med Rožem in Podiuno pa se dviga slavni sivi Obir, pomaknjen v osredje cele pokrajine in navidez čisto odločen od glavnega gorskega hrbta Karavank in Košute — ta pravi kralj slovenske Koroške. Z nobenega

vrha, ne pregledaš tako lepo obeh teh dveh boli ali manj samostoinih delov koroške Slovenije: našega Roža in naše Podiune.

Mogočno postavljen v kotu med dolino Frajbaha* in Belsko (Železnokapelisko) ter Obirsko dolino. — vezan s skrainim koncem Košute samo po nizkem sedlu Šaidi. — se vidi kot samostojen gospodar in meinik ter neodvisen stražar tako nad Rožen: kakor nad Podiuno.

Ravno vsled te imenitne pozicije med Rožem in Podiuno pa je Obir eden najimpozantnejših koroških razglednikov, ki tekmuje kot tak samo še z Dobračem, stražo beliaško ter najvišjimi vrhunci Visokih Tur. —

Temu delu ne prištevam onega sanjavega gorskega kota, ki ga loči Jezersko sedlo od Belske (Železnokapelske doline). — pod stenami Kočne in Grintavca, enega najkrasnejših gorskih kotlov naše domovine, ki se kosa s sklepom Logarjeve doline in z Vrati pod Triglavom. To

* Navadno v rabi izvira ime od nekdanj prostega ribjega lova, sicer pravilno slovensko »Borovnica«.

ie naše divno Jezersko. ki ga Nemci že v mirnih časih pravzaprav niso prištevali Koroški in ga imenovali že tedaj Jezersko republiko. prav tako kakor Sele pod Košuto. ki so bile tudi »republika« zase.

To gorenje Jezersko ie od Kokrske doline gori geografično tako spojeno s Kranjsko. da se moramo le čuditi. kako ie moglo priti do tega. da ie bilo skloplieno skozi stoletia s Koroško. Jezerčani so po Jezerskem sedlu od ostale Koroške tako odrezani. da so morali v dobi velikega snega prekiniti vsako zvezo s svoio kronovino. s katero itak tudi sicer niso imeli na že skoro prav nobenih. niti gospodarskih. niti familiarnih. niti političnih stikov. Zato nam ie nemška milost v zvezi z mirovno konferenco brez nadalinega in brez prebiscita prepustila to Jezersko. ter s tem indirektno priznala ta evropski — škandal.

Da Jezerčani niso imeli svojih oblastnii v Kranju. nego v Železni kapli. to ie pač moglo obstajati le v državi neverjetnosti in — škandalov. kakor ie bila ranika »maika« Avstrija. Koliko časa pa se bo pustilo Je-

zerčane tudi v Jugoslaviji še iskati svoje oblastniie in plačeyati davke — v Železni Kaplii, — more pač biti samo vprašanie časa . . .

Ravno tako ne prištevam k Podiuni tudi brez prebliscita nam prepuščeno dolino Meže s Črno in Guštatom, ki gravitira popolnoma na slovenski Štajer in ie z njim tudi že brez prebliscita zvezan pod okriljem Sloveniegraškega okrainega glavarstva.

*

Kakor ima Rož danes že svoje središče v Borovlah, tako ima bogatejša Podiuna, ki ie tudi po obsegu dosti večia od Roža, — dvoie svojih središč, in sicer eno v svoiem severnem delu severno od Drave v V e l i k o v c u, in v svoiem iužnem iužno od Drave v P l i b e r k u, ako odločim Železno Kapljo kot mali, postranski centrum v Belski dolini v visokogorskem zatišiu.

Ako izvzamemo visokogorski kot okoli Železne Kaplie med Obirjem, Ovčevo in Peco, moramo reči po splošnem okusu, da prekaša v celoti slovenski Rož s svojim Baškim in Vrbskim jezerom, s svojimi Kara-

vankami. Košuto in Selami so prirod-
nih krasotah našo Podjuno. dasi ima
tudi ta svoje. sicer ne tako razglašene
in svetu oznanjene. a skrite. ne-
poznane lepote

Tu mi je omeniti pred vsem tisto
ljubko. med zmernimi holmi se zrcala-
leče tiho Klopniško jezero. ki pome-
nia za Podjuno v malem to. kar po-
menia Baško jezero za slovenski Rož

Kdor liubi ravnine in zmerno gri-
čevje. ta bo našel v Podjuni to. kar
naide prijatelji solnčnih goric v soln-
čni Dolenjski ali tudi Štajerski. In da
ni ta primera čisto brez vse podlage
je priroda tudi tukaj ovenčala nekaj
solnčnih bregov okoli Žitare vasi z
vinsko trto. tako da ni neupravičeno.
ako govorim o tem predelu kot ko-
roški Dolenjski.

V ravninah Podjunske doline pri-
de pred vsem na račun kolesar. ka-
teremu so odprte široke in lepe ce-
ste med Velikovcem. Grebinjem.
Rudo in Pliberkom z vsemi mogoči-
mi zvezami na vse štiri strani sveta.

Pri vasi Galiciji in Mohličah stopi
Drava iz tiste maloobljudene. a ro-
mantiške doline. ki tvori skraini ko-

nec Roža. v širšo dolino. Tam sprejme v svoje naročie našo obmeino reko Krko, ki seče Celovško ravnino v dva dela. Drava zapušča dolino visokogorskega značaja. — naš divni Rož. — in prehaja v našo pestroliubko — Podiuno. iz katere stopi zopet blizu Štajerske meje. sprejemši v svoje naročie Labudnico. Tam pričenja krasna dolga soteska. ki se razširi šele tik pred Mariborom v širno Mariborsko polje. od koder nastopa naša Drava pot v širne hrvaško-slavonske planjave ter daje liki nena sestra Sava za vedno slovo planinskemu čaru.

*

Kar leži v tem delu koroške Slovenije zahodno onostran Drave v tistem kotu. ki ga tvori z njo reka Krka, je tako spojeno s celovškim poljem (Grabštajn, Pokrče), a tudi tako majhen del. da ga je smatrati le kot nekak »privesek« Podiuni.

Vse pa. kar leži v tem delu južno od Drave in severno od nje nad Velikovcem. pa že danes gravitira. — v kolikor se ne čuti samostojno gospodarsko. etnografično in geografično celoto, — na Maribor. prav tako.

kakor Rož na Gorenjsko, s katero ga veže tudi pokrajinska sorodnost.

Severno od Drave kraljuje impozantno postavljen na rob odrastkov Sinje planine naš staroslavni Velikovec čegar impozantna lega me spominja na naš častitlivi starodavni Kranj. Na mostu čez Dravo pod Velikovcem stoječemu ti kliče to krasno ležeče mesto nehote v spomin slavno prestolico naše Gorenjske.

In prestolica v pokrajini nad severnimi bregovi Podjunske doline, je tudi Velikovec, to naisevernejše mesto naše Jugoslavije. Kakor čuvaro nad Kranjem visoke Karavanke, tako straži naš Velikovec sicer ne tako slikoviti, a vendar mogočni, silni in raztegnjeni hrbet naše Sinje planine.

Da ne bo zamudil noben slovenski planinec ob svojem času enkrat polezti na to naisevernejšo točko naše domovine in da ne bo tudi naše planinsko društvo moglo prezreti tega našega severnega rtiča, je gotovo. Upam, da se bomo planinci še kdaj pozdravljali v svojem planinskem domu na našem skrajnem severu.

Na pobočju te slavne planine leži ena najvišjih gorskih vasi Dijekše, ki

se bila ena naših prvih narodnih trdnjav na tem skrajnem koncu koroške Slovenije. Mnogo se jih je imenovalo v naših narodnostnih bojih na Koroškem. Sai v njih se je koncentriral naš glavni tabor, ki te vzdržal prav do zadnega ...

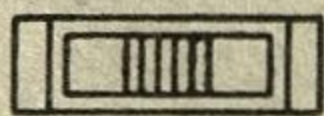
Iz Velikovca je krasen prehod po vzorni cesti čez Grebini in Grebinsko sedlo v dolino Labodnice v Št. Andraž, ali pa čez Rudo, čez Gručo v Št. Pavel, — partije, ki jih bo vzel v svoj program vsak slovenski kolesar bodočnosti ...

Na jugu od Drave, ki se zaie doli od Velikovca v globoko grapo, nam ležita med poljanami in livadami na enem koncu Dobrlavas, na drugem koncu pa dobro znani Pliberk. Kdor liubi polja, tista ravna rodovitna polja, ki jih more uživati le srce pravega distingiranega priatelja narave, bo našel tudi v tej ravnini skrito prirodno krasoto: sai isto naide v prirodi povsod le oni, ki zna listati in brati v knjigi prirode ...

Kdor pa sili v gore — tudi ta bo prišel na svoj račun v naši Poduni. Sai ga vabi pravlična Peca na svoje raztegniene, več kot 2000 m visoke

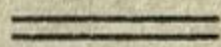
robove. vabi ga Ovčeva na eni strani, na drugi pa naš stari Obir in vsi ti nešteti prehodi iz Železnokapelske doline na eno stran v raiskolepo, divieromantično dolino pod Košuto, v kateri počivaio slavne Sele, ali prehodi mimo Pavličeve stene ali Ovčeve v Solčavo, ali dolino Meže in Črne. Pa tudi sredogorie, ki se kipiči v kotu med pliberško ravnino, Dravo in Mežo, ter ima svoje središče v Stroini, ni brez vabljivih točk. — zanimive pa tudi v etnografičnem oziru na vojih gorskih prebivalcih starih običajev, navad ter originalnega čistega narečja, do katerem se odlikujejo Podjunci sploh.

Vse to nam podaja naša Podjuna, ki bo našla v okriliu Jugoslavije svoje prijatelje in občudovalce, kakor jih je že davno našel slavni Rož. Tekmovala bodeta pod okriliem maikene oba ta dela za prvenstvo: ali Rož, ali Podjuna? Težka bo odločitev, a zmagovalnik si bo vzel — oba, ter našel tekmo — neodločeno...

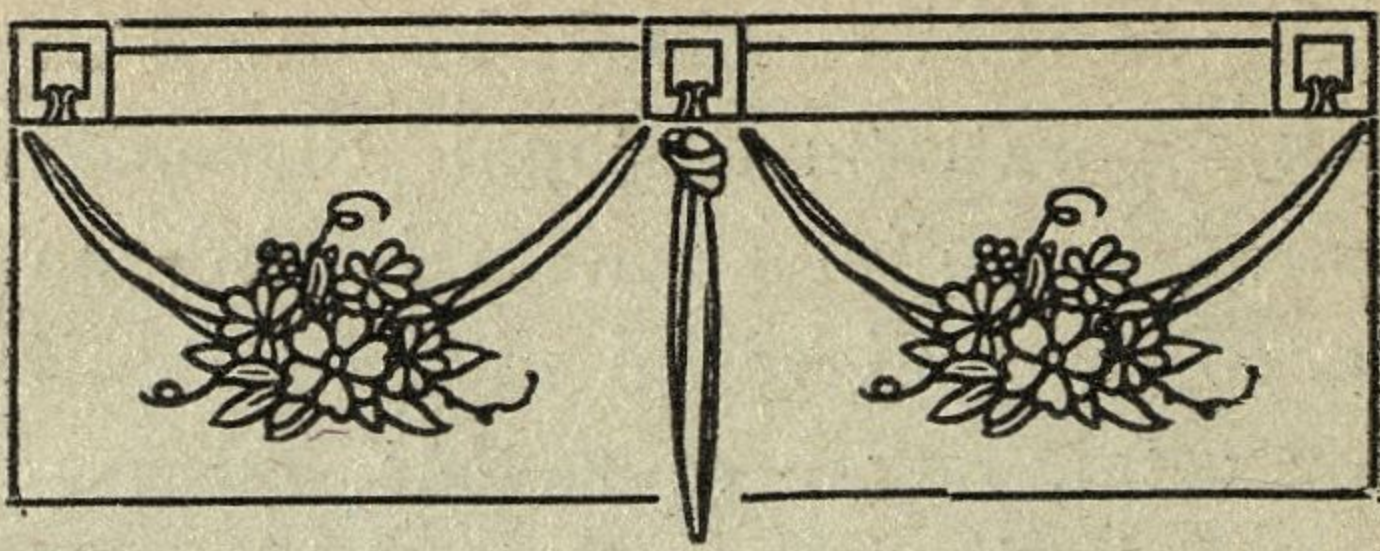

Dodatek.

Koroško narečje, ^{narodni} značaj in ^{poezija} poezije.

1. DVAJ DE
911 Podri

Slovenci imamo mnogo dialektov, pri katerih se kaže vpliv tujerodnega sosedu, s katerim je moral dotični del naroda deloma vsled gospodarskih zvez, deloma vsled skupnih uradov in mešanih krajev več ali manj občevati. Tako je sprejel tržaški in goriški Slovenec tujko iz italijanščine, drugi Slovenci germanizme. Pa tudi na naglas in narečje dotičnega jezika je imel tuji jezik vpliv.

Naši bivši gospodarji so to izkoristili in to razliko poostrili ponekod tako daleč, da so ustvarili umetno animoznost in separatizem med posameznimi plemeni. Hoteli so različnost slovenskih narečij izkoristiti, ter zasejali med Slovence seme ljuljke separatizma in medsebojne mržnje s tem, da so ščuvali Kranjca proti Korošču, tega proti Štajercu, Primorca proti Kranjcu itd. ter podpi-

rali vse tiste elemente, ki so bili za tak separatizem dostopni. Slovenski narod s svojim zdravim instinktom se po ogromni večini ni dal izrabiti ter ostal, odkar se zaveda, od vse-slovenske in potem od jugoslovanske ideje tako prožet, da je bila hudobna nakana prav do rešilne svetovne vojne preprečena. Ta nakana pa je našla na onem, od ostale Slovenije pomogočnem gorskem zidu Karavank odrezanem najlepšem delu slovenskih dežela kolikor toliko rodovitna tla. Hujskanje koroških Nemčurjev je najklasičnejša priča za to, kako so hoteli Nemci iz koroškega narečja kovati politični kapital. Najprvo so proglasili koroški slovenski* dialekt za posebno od slovenščine popolnoma različno „špraho“, potem pa so v svojih političnih časopisih, v državnem zboru in v svojih pseudo-znanstvenih knjigah označili ta „koroško-slovenski“, ali kakor so ga imenovali „windischarski idiom“ kot enega „najgrših jezikov“. Uspeh ni bil tak, kakor so ga pričakovali, toda

* To delo vršijo zdaj neki jezikoslovni pseudoznanstveniki v okrilju antante komisije!

delu slovenskih Korošcev so vcepili s tem blatenjem njihovega dialekta („windisch ist schiach“) nek nena-raven sram in mržnjo do jezika ali narečja, ki jih ga je mati naučila.

Ker se koroško narečje vendar le precej razlikuje od kranjskega in še posebej od slovenskega književnega jezika, katerega so jim slikali kot poseben jezik, obenem pa niso dajali koroškim Slovencem prilike v šolah se seznaniti z lepo in čisto slovenščino, je bilo to izigravanje „koroškega idioma“ eno poglavitnih sredstev za germanizacijo. Le-ta pa vendarle ni mogla pri vseh nasilstvih vsled prirojene konservativnosti slovenskega življa doseči vsaj do leta 1914., ko je izbruhnila za nas rešilna svetovna vojska, svoje zmage.

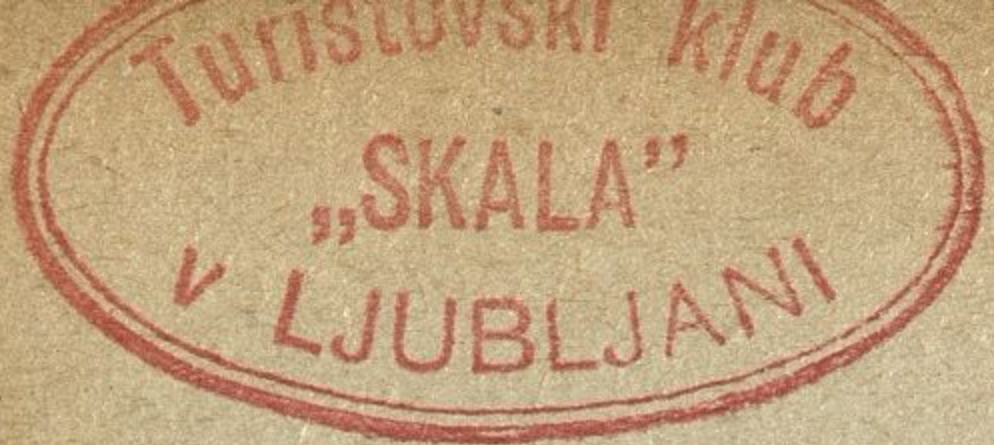
Vsled zasluge nemške politike je koroško slovensko narečje postalo naravnost slovito. Ali vprašati moramo, ali je res med koroškim narečjem in pismenim slovenskim jezikom ter drugimi narečji taka razlika, da je o isti vredno govoriti? Da in ne! In tu igra zopet ulogo geografična delitev Koroške v spodnjo in zgornjo Koroško, samo da je treba velik del

Gorenjega Roža pritegniti k Spodnjemu.

V Ziljski dolini in beljaški okolici se narečje precej razlikuje od onega v Rožu in celovški okolici in le-ta zopet od podjunskega na skrajnem vzhodu na meji Štajerske. Čudovito je dejstvo, da govorijo Ziljani, to je na skrajnem severu bivajoči Slovenci, ki so nemškim vplivom najbolj eksponirani, izredno lepo narečje, ako postavimo za merilo lepote narečja podobnost istega pismeni slovenščini. Z narečjem Ziljanov in tudi z narečjem, ki ga govore Slovenci v Kanalski dolini, se nam ne bo torej dalje pečati, pač pa z narečjem v celovški okolici in v Rožu.

Najznačilnejše za to narečje je pač, da Korošci v tem delu izgovarjajo črko „k“ bolj ali manj nerazločno. Ako pa se poglobiš v to koroško govornico in se ji privadiš, kmalu zapaziš, da imajo ti Korošci tako značilne in lepe slovenske izraze, ponekod naravnost originalne primere in lepe načine izražanja, da se moraš čuditi, kako so mogli ti Korošci, kojih materni jezik se je toli zatiral in katerim se je hotela nem-

ščina na naravnost brutalen način vtepi v glavo, ohraniti toliko samo-svojega jezika. Koroško narečje je in bo ostalo prevažen vir za jezikoslovce in tiste, ki so poklicani nam iskati izrazov, ki jih celo na Kranjskem pogrešamo. Res je, da ima morda Korošec v svojem dialektu veliko germanizmov, da celo slovenskemu jeziku prilagodene nemške besede, toda temu nasproti moram poudarjati, da je to le razvada. Smelo trdim, da vsak Korošec ve in zna poleg nemškega izraza, ki mu je prišel v razvado, tudi svojo „slovenjo“ besedo. Posebno nam dirne uho, da Korošec rabi za predlog „pre“ nemški predlog „c“ (zu), da reče mesto „pre-malo“ — „cmav“! To je pa tudi edina napaka, ki se mi je res videla v početku odurna, da celo smešna, a zaradi te malenkosti delati križ čez vse koroško narečje in je smešiti, je naravnost neodpustno. Da izgovarjajo Korošci „l“ kot „v“ in „k“ pred i, j in e kot „č“, pa daje njihovemu narečju, kakor tudi gorenjskemu, prijetno mehko, ki prihaja posebno v narodnih pesmih do popolne veljave! Nič manj simpatična posebnost je,

da Rožani mesto bolj ali manj trdega „g“ izgovarjajo mehkejši „h“.

Manj simpatično je, da ponekod, kakor sem že omenil, ne izgovarjajo črke „k“, nasprotno pa pred nikalnicami predtikajo ravno „k“ (enako kot tudi drugod pri nikalnici ne: „nak, naka“), kakor: „kni, kne, kna“ = „ni, ne“ ter da izgovarjajo pred i in za „v“ — „b“: visok = bisok; krčijo pa ponekod posamezne zloge zlasti pri nikalnicah, kakor „nča“ = „nič ne“, „nči“ = „nič ni“; „e“ izgovarjajo v gotovih slučajih za „ije“ (lijep = lep), prilično kakor hrvatski ijekavci; tudi nenaglašeni „e“ za „a“ (latim = letim), braz = brez, iščam = iščem, izaro = jezero). Tudi „o“ se različno izgovarja pod dolgim potisnjenim naglasem kot „ue“ (nueč = noč, muest = most), dočim se v Zgornjem Rožu izgovarja kot čisti „u“, kakor po mnogih delih Slovenije (must = most).

Značilna je prepozicija „dro“ in „dra“ (nastala iz dobro), ki služi kot adverb za nemški „wohl“ (drovesiev = wohl froh); „horta“ in „dovta“ pomeni tja gor (gor tja) in tja dol (dol tja). Omenim naj še po-

sebnost, da štejejo Korošci mesto „desetic“ od štirideset naprej „redove“: dvared, tridejst, štirradi, petred, šestred itd. (če je kdo stopil v štirideseto leto, pravijo, da je začel „redi mešati“).

Torej same malenkostne razlike, katere mi je omeniti, — ne toliko zaradi boljšega razumevanja koroškega dialekta, kakor zaradi popolnosti razprave in — zanimivosti.

Podjunsko narečje se precej razlikuje od rožanskega; ohranilo je med drugim tudi še prvotne slov. nosne samoglasnike. V besednem oziru pa je poleg dolensščine in notranjščine morda najčistejše in najbogatejše slovensko narečje. Izvirnih starejših slovenskih izrazov ima Korošec brezprimerno več, kakor katerokoli drugo slovensko narečje.

Z ničimer ne moreš bolj zadeti koroškega Slovenca in še posebej Rožana, kakor s tem, da mu oponašaš njegovo narečje ali je celo smešiš. Vzrok temu je veliko manj posledica nemške politične hujskarije in od nemčurjev sugerirani gnev do rodnega narečja, kakor mehka narav in rahločutnost koroških Slovencev, ki

so po svojem bistvu dobri, a vendar osebno samozavestni ljudje. Da povprečni koroški Slovenec ni bil politično tako samozavesten, je pač vzrok znanih neznosnih razmer preteklega časa. Sicer pa je koroški Slovenec po svojem značaju jako prikupljiv, uslužen proti tujeu, nenasilen in darovit, v primeri s koroškim Nemcem naravnost premeten in visoko inteligenčen človek. Njegovo konservativnost sem v člankih že večkrat poudaril in isti se imamo zahvaliti vsi Jugoslovani, da je Koroška še naša.

Neki nemški pisatelj; karakterizira Korošca kot človeka izrazito razvite spolnosti (Sinnlichkeit), v kar mu služi dokaz velik odstotek nezakonskih otrok. To velja morda za koroške Nemce, pri katerih igra veliko vlogo tudi nenavadno veliko število — kretenov (deloma posledica incesta, t. j. porok med bližnjimi sorodniki). Med koroškimi Slovenci je tudi res precej nezakonskih otrok, toda dejstvo je, da večina teh postane legitimirana po naknadni ženitvi. Koroški Slovenec je napram ženski nežen, nikdar sirov, dejanske žalitve ženske smatra za nedopustno, sra-

motno početje. Njemu je žena enako-pravna družica, v pravem pomenu — gospodinja in ne dekla, kakor mnogokje drugod. Ako je resnica, da je kulturo naroda meriti po vedenju in nastopu moških napram ženskam, potem stoji koroški Slovenec na nenavadno visoki stopnji med Jugoslovani.

Tudi njemu je vdahnjena tista mehka slovanska duša, sprejemljiva za poezijo in polna iskrenega čustvovanja. O tem pričajo vse te neštete njegove ljubavne pesmi o zelenem rožmarinu, mrzli slanci, belih cestah in ravnih stezah... Kar je nam naša pesniška reka Sava, zlasti v umetni poeziji, to je Korošču ta „ljuba Drava, — njegova frava“, ki igra v narodni poeziji še vse večjo vlogo nego na Kranjskem Sava. Brez „Dravice“ si skoro ne moreš misliti koroške slovenske pesmi. Skupna pa je ljubezen Slovenov do teh milih planin in prirode sploh.

Da, tudi napev koroške pesmi priča o globoki liriki v narodu, — ona je del njegovega bitja. Koroške slovenske narodne pesmi, s katerimi se je proslavil pred svetom pod nemško

firno koroški pevec slovenskega pokolenja, Tomaž Košat iz Vetrinja, so izmed najlepših slovenskih pesmi, pravi biseri jugoslovanske narodne poezije in kompozicije.

Naj priobčim v karakteristiko in tudi zaradi spoznanja koroškega dialekta nekaj kitic koroških narodnih pesmi iz znane zbirke prof. Ivana Scheinigga, ki pa ni konsekventna, in tudi kar se tiče pravilne zabeležbe teksta vzorne zbirke koroških napevov Oskarja Deva in Zorka Švikaršiča:

- 1.) Tam dov za Dravô
Lep' tice pojô,
Rast'jo rože noj vries
Lape dečle so vmies.
(Podkrnos — Švikaršič.)
- 2.) Polječe je dra zaleno,
Rožice so razcvetlene,
To je pa en žvahten cvet,
Je poduoba mvadih let.
(Bistrica Ziljska — Dev.)
- 3.) Mora Dravca usahnuti
Noj črno morjé,
Prej da bom pustuv
Jaz mojo daklé.
(Podjunsko — Scheinigg.)

4.) Saj še tice pojo,
Ko čriez gmajnco lato,
Kaj bi puabi kna peli,
K' iz vés domu hrado.
(Celov. okol. — *Scheinigg.*)

5.) Pojdam u rute,
Oj tam, čier je mraz,
Čier je moj šocej,
Oj tam s'm pa jaz.
(Rož — *Dev.*)

Ena lepša in nežnejša kot druga!
Ali pa tudi veselejše:

1.) Pod Humberščem brodom
Ta Dravca šumi,
Moj puabič je ribič
Pa ribe vovi,
Pa kravco pomovze,
Pa mliko scedi,
Pa postelj postelje,
Pa notre leži.
(Podgorje — *Scheinigg.*)

2.) Unkraj Drave
So dečle rjave,
Semkaj Peče
So bevordeče.
(Podjunsko — *Scheinigg.*)

- 3.) Ti šembrani petelin,
Da te oru ni vzev,
Ki si tri urce
Prezgodaj zapev.
(Ziljsko — *Dev.*)
- 4.) Al jes pobič na pvaninco grem,
Jan liep zalan kvabčeeč gore diem,
Tri kribe parete (peresa) cu-le
Da te kne-be dečva sram. [mam,
(Ziljska Bistrica — *Dev.*)
- 5.) Rožekarji mi
Smo dro luštni ljudi,
Mamo skravžane vase
Pa črne oči.
(Rožek-Rož — *Švikaršič.*)
- 6.) Se pa Bistr'ca pišče (kipi)
Noj Dravca gre v sriež,
Pa moj puebič tam vriska
K na mora sa (sem) čriez.
Kob' le puebič to Dravco
Prepvavate znou,
Bi že davno te liepši
Horjančico mou.
(*Švikaršič.*)
- 7.) Dobar večar, luba dakle,
Al si žje naspava se?
Jez še urce knisem spava,
Sem koj žinjava (mislila)
na te.

To te prosim, luba dakle,
Da kne žinjaj več na me,
Noj na vajino ljubezen
Ki že pruti kraji gre.

Kak luštno je b'lo,
Ko so rožice b'le,
So pa rožce minule,
Minulo je vse.

(Zila — *Dev.*)

Blagi in nadarjeni slovenski rod
na Koroškem, ki hraniš take bisere
svoje poezije — dokaze svoje kultur-
ne moči —, ne moreš in ne smeš pro-
pasti pod jarmom tisočletnih tvojih
tlačiteljev. Svobodno in zmagonosno
se dviga zopet tvoja samosvoja sila,
kakor pred stoletji, ko je bil tvoj je-
zik na dvorih in gradovih prvi. Ciril-
Metodovi kresovi gorijo, Gosposvet-
ski Zvon doni: Slovenski Korotan na
dan!

V zalogi je še istega avtorja knjižica

„Koroška Slovenija”

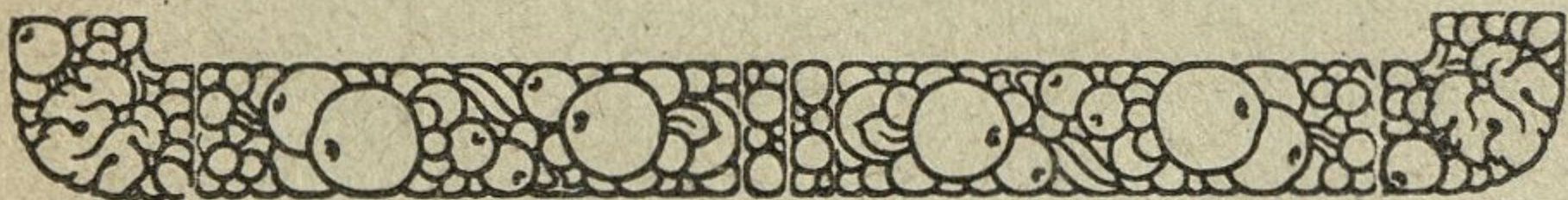
in

**„Golica in Kadilnikova
koča”.**

Potopisne in zgodovinske črtice.

Z Golice se slovenski Korotan najlepše
pregleda.

Obe knjižici sta bili od vseh slovenskih
listov priznani in toplo priporočeni.

COBISS %042%00

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000428977

